

Sillanpään Nuorena nukkuneen vastaanotto Ruotsissa

F. E. Sillanpään romaani *Nuorena nukkunut* ilmestyi Ragnar Ekelundin ruotsinnoksena syksyllä 1931, samana vuonna kuin suomenkielinen teoskin. Ruotsalaisen laitoksen nimenä oli *Silja* ja alaotsikkona ”Berätelse om ett gammalt släkträds sista gröna skott”. Romaani sai paljon huomiota osakseen Ruotsissa: siitä julkaistiin lokakuun 1931 ja tammi-kuun 1932 välisenä aikana arvostelu 35 sanomalehdessä ja muutamassa aikakauslehdessä. Siitä tuli myös myyntimenestys.¹

On jännittävää tarkastella, millaisiin kirjallisiin kehyksiin suomalaisen kirjailijan uusi teos ruotsalaisten kriitikkojen arvosteluissa asetettiin, mitä muistumia siinä nähtiin, mihin sitä verrattiin. Miten romaanilajin suodatin toimi Siljan kohdalla, mitä arvostettiin, mitä arvosteltiin? Mitä ruotsalaiset kriitikot tuosta supisuomalaisesta teoksesta löysivät, miten paljon siinä nähtiin suomalaista lähihistoriaa, minkä verran yleismaailmallista aatteellista hengenlentoa?

Maaseudun madonna à la Karlfeldt

Olosuhteiden tummalta taustalta nouseva nuoren tytön valoisa hahmo ja hänen hienon hieno rakkaustarinansa tuovat mieleen Karlfeldtin ihanan Maria-hahmon, kirjoitti ruotsalainen kriitikko Gotlänningen-lehdessä ja siteerasi säkeet ”Du kunde gå till paradiset i kvällen din brudegång,

¹ Keskeisistä kirjallisuutta seuraavista sanomalehdistä julkaisivat arvostelun Stockholms-Tidningen, Nya Dagligt Allehanda, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Af-tonbladet, Social-Demokraten, Arbetet, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning; neljä maaseutulehteä julkaisi saman artikkelin; keskeinen kulttuuriaikakauslehti Ord och Bild julkaisi Lauri Viljasen artikkelin. — Ruotsinnoksesta ilmestyi joulukuussa 1931 neljäs painos; vuoteen 1938 mennessä 12 painosta, marraskuuhun 1939 mennessä 15. tuhat; uusia laitoksia mm. 1940 ja 1949.

på den smala och skälvande tiljan”.² Harald Schiller kirjoitti, että Silja elää ja kukoistaa neitseellisen puhtauden ja kauneuden olennoitumana olematta kuitenkaan epätodellinen tai ylimaallinen, mutta hänen sisimmästään virtaa samaa hohdetta, joka loistaa Karlfeldtin Neitsyt Marian ympärillä.³ Erik Blomberg totesi, että Silja tuo nimenä mieleen Liljan, pohjoismaisen keskiaikaisen hymnin, ja jatkoi toisessa kohdin, että nimi tuo mieleen puhtaan neidon, ehkä lähinnä Karlfeldtin kylämadonnan, jolla on ylimaallinen liljanhohde ihollaan.⁴ Allan Bergstrand viittasi yhteyteen sanomalla, että Siljassa on jotain Karlfeldtin ”Jungfru Maria från Sjögarebyn” -hahmosta, mikä unen puhtauden kuva voi riittää aiheeksi lyyriseen runoon mutta ei yhtä varmasti romaaniin.⁵

Oikeastaan näitä viittauksia ei tarvitse ihmetellä, sillä Sillanpää oli kahdessa keväällä 1931 Ruotsissa julkaistussa haastattelussa antanut niihin selvän johtolangan. Stockholms-Tidningenin otsikkona oli sitaatti Karlfeldtiltä: ”Jag är en fyr av bondestånd. . .” Artikkelin alaotsikossa kerrottiin, että Sillanpää lausuu Karlfeldtia ja juo kaljaa. Haastattelussa Sillanpää sanoi pitävänsä Karlfeldtia Pohjolan johtavana runoilijana, vahvasti lausuntoaan viittauksilla runoihin ja runohenkilöihin sekä lausuntaesityksellä. Sillanpää kertoi, että hän juuri Karlfeldtin runoissa oli tavannut harvinaista neitsyyden ja viattomuuden kuvausta ja omien ajatustensa kulkua myötäilevää luonnon lyriikkaa, mihin Sillanpään lukukokemusta kuvaavat suomenkieliset sanat ”se on tehty jo” haastattelussa viittasivat.⁶

Nya Dagligt Allehandan Sillanpää-muotokuvassa tuli Karlfeldtin nimi esiin myös jo ingressissä vastauksena kysymykseen, kenet ruotsalaisista runoilijoista Sillanpää asetti korkeimmalle. Perusteluna esitettiin kiinnostus folkloristisiin ilmauksiin runoissa. Myös tällä kertaa Sillanpää lausui — sitaattit ovat runosta ”Jungfru Maria” ja säe ”Här dansar Fridolin. . .” Vaikka Karlfeldtin runoilille ovat ominaisia juuri folkloristiset, ns. taalalaismaalausista ja vanhoista runoista peräisin olevat sanonnat, on ilmeistä ja haastattelussakin mainituista esimerkeistä käy ilmi, että Sillanpää ihaili eniten Karlfeldtia ihmisen ja luonnon salaperäi-

² Harald Jacobsson: Litteratur. Gotlänningen 14. 10. 1931; sitaatti on runosta ”Jungfru Maria”; *brudegång* tarkoitti vaellusta vihille, matkaa kirkkoon pelimannin soittaessa, toisinaan palavin soihduin, Jöran Mjöberg, *Det Folkliga och det förgångna i Karlfeldts lyrik*. Stockholm 1945, s. 96.

³ Harald Schiller: Skandinaviska romaner. Sydsvenska Dagbladet Snällposten 26. 10. 1931.

⁴ Erik Blomberg: Det fromma eländet. Social-Demokraten 18. 12. 1931.

⁵ Allan Bergstrand: Finskt och finländskt. Arbetet 2. 1. 1932.

⁶ Harry Wegelius: ”Jag är en fyr av bondestånd. . .” Stockholms Dagblad 12. 4. 1931; säe on runosta ”Sommarkarl!” kokoelmasta *Vildmarks- och kärleksvisor* (1895).

sen yhteyden kuvaajana. Tätä käsitystä vahvistaa jo saman haastatteleuartikkelin lopussa lainattu ote Sillanpään ja Bertel Gripenbergin muistokirjoituksesta samoihin aikoihin tapahtuneen Karlfeldtin kuoleman johdosta.⁷

Ruotsalaiset kriitikot ottivat esiin samanlaisuuden Sillanpään ja Karlfeldtin naishahmojen välillä, mutta eivät viitanneet geneettiseen yhteyteen. Sen otti esille Lauri Viljanen kirjoittaessaan Sillanpäästä ja hänen romaanistaan Ord och Bild -lehteen. Hän totesi läheisen suhteen taalalaismaalausten runoilijaan romaanin kirjoittamisen aikoihin rikastaneen Sillanpään mielikuvitusta, vaikka vaikutuksesta eri lajeihin kuuluvien teosten kesken ei voidakaan puhua. Viljanen viittasi myös nimiyhtäläisyyksiin.⁸ Siljan alkuperäisen nimen Cecilia, pyhimysnimi sekkin, otti moni kriitikko esiin, mutta ei maininnut Karlfeldtin Cecilia Bölljaa tai ottanut esiin ”Jungfru Maria” -runon maiseman Siljanjärveä.⁹

Erik Axel Karlfeldt oli Ruotsin suosituin runoilija ja hänen nimensä mainitsemista voidaan pitää Sillanpäälle edullisena. Runo ”Jungfru Maria” on ollut yksi Karlfeldtin suosituimmista. Yhdistäminen johti arvioimaan Sillanpään kirjailijanlaatua Karlfeldtin talonpoikaisromanttisesta suunnasta: Fridolin on talonpoikaissuvusta lähtenyt opiskellut mies, joka on palannut kaivamaan maata ja kirjoittamaan niin herrasvärssyjä kuin rahvaanlaulujakin, taalalaisesta arkunkansien ja seinämaalausten kuvakielestä ovat löytyneet hahmot, joita runoilija on kehitellyt yleispätevämpään suuntaan, niin että Neitsyt Mariasta hänen runossaan on tullut ruumiinsa ja sielunsa mysteeriosta tietoiseksi tuleva nuori nainen. Keskeistä runoudessa on ihmisen ja luonnon yhteys, vuodenaikojen, sään ja tuulien vaihtelu ja astronominen kiertokulku. Karlfeldtin luontokäsitystä on sanottu psyykkiseksi ja sensuelliksi: tunnelämän ja luonnonilmiöiden välillä tapahtuu jatkuvaa vuorovaikutusta, niin että voidaan käyttää kulunutta sanontaa maisemasta mielentilana tai sanoa, että runoilijan sieluntila on ottanut maiseman muodon.¹⁰

⁷ Erik Asklund: Veckans porträtt. F. E. Sillanpää. Nya Dagligt Allehanda 3. 5. 1931; ”Jungfru Maria” on osastosta ”Dalmålningar, utlagda på rim” kokoelmasta *Fridolins lustgård*, säe runosta ”Sång efter skördeanden” kokoelmasta *Fridolins visor*; Fridolin ks. myöh. tässä artikkelissa.

⁸ Lauri Viljanen: F. E. Sillanpää och hans Silja. Ord och bild 1932, s. 440—446.

⁹ ”Cecilia Bölljas visbok”-niminen osasto sisältyy kokoelmaan *Fridolins visor* (1898); Sjugaren kylään, mihin Karlfeldtin Neitsyt Maria runossa kulkee, ei todellisuudessa näy järvi, huomauttaa esim. Olof Lagercrantz, *Jungfru och Demonerna. En Karlfeldtsstudie*. Stockholm 1938, s. 115—116.

¹⁰ Gunnar Brandell: Fröding och Karlfeldt. Ny illustrerad svensk litteraturhistoria. Fjärde delen. Åttiotial och nittiotial. Stockholm 1957, s. 304—305; Lagercrantz mts. 115—119; Torsten Fogelqvist: *Erik Axel Karlfeldt*. Stockholm 1940, s. 308—309.

Salaperäisen tuntuinen viittaus esiintyy Hagar Olssonin arvosteluisa. Hän kirjoitti, että Siljan hahmo nousee runollisena näkynä höyryvästä biologisesta elämänpiiristä; hän elää omassa gloriassaan Beatrice-na, runollisena näkynä ja elävänä talonpoikaistytönä samanaikaisesti. Viittaus Danten *Jumalaisen näytelmän* rakastettuun naiseen, paratiisiin opastajaan, liittää Siljan edelleen Karlfeldtiin, sillä myös hänen runojensa henkilöissä on nähty yhtymäkohtia Danten runouteen ja juuri Neitsyt Maria edustaa keskiaikaista naiskuvaa.¹¹ Siljan kuvan täydellisenä ja palavana runoilijan unelmana, ei objektiivisena piikana toi esiin myös Artur Lundkvist.¹²

Maanläheisiä sukulaisia ja sielun sympatitaa

Stockholms-Tidningen jatkoi romaanin ennakkomainontaa huhtikuun 22. päivänä komeaotsikkoisella artikkelilla ”Litterär vårsensation i Finland. Sillanpääs nya roman ’Bruten i förtid’ har utlöst kritikens entusiasm”. Sillanpään aiempi maine Ruotsissa kerrattiin, julkaistiin uutinen tulevasta ruotsinnoksesta ja lainattiin suomalaisten kriitikkojen arvostelija.

Olof Enckellin kiittävästä arvostelusta otettiin esille rinnakkaisuus Sillanpää — Thomas Mann ja todettiin, että kirjailijan suhteessa kotiseutuunsa on jotain samaa kuin Mannin suhteessa omaan hansakaupungin patriisialkuperäänsä. Laaja suora sitaatti sisälsi myös Enckellin perustelut ja lähemmän esittelyn romaanin sisällöstä.¹³ Vaikka uutisessa tuotiin selkeästi esille yhteys Thomas Manniin, ei kukaan ruotsalaisista kriitikoista ottanut sitä esiin syksyllä siitä huolimatta, että Mann oli vuonna 1929 saamansa Nobelin-palkinnon ansiosta ajankohtainen kirjailija. Kun Lauri Viljanen artikkelissaan kirjoitti, että kritiikki on maininnut Thomas Mannin vertailukohtana, hän ei voinut vedota ruotsinmaalaisiin arvosteluihin vaan ainoastaan Enckellin arvosteluun ja omaan aikaisempaan suomenkielisen teoksen arvosteluunsa.¹⁴

Ruotsalaisesta kirjallisuudesta otettiin esille Selma Lagerlöfin Ingmarssonit.¹⁵ Romanissa *Jerusalem* esiintyvät rumat ja hidasliikkei-

¹¹ Hagar Olsson: Beatrice i bondbyn. Svenska Pressen 18. 9. 1931 ja En märklig finsk roman. Tidevarvet 3. 10. 1931; Svenska Pressenin arvostelussa Hagar Olsson viittasi myös D. H. Lawrenceen. Karlfeldtiin ja Danten suhteesta esim. Lagercrantz, s. 126.

¹² Artur Lundkvist: Stor roman om en piga. Fönstret 12. 12. 1931.

¹³ Sven Karlén: Litterär vårsensation. Stockholms-Tidningen 22. 4. 1931.

¹⁴ Viljanen ma.

¹⁵ Hjalmar Lundgrenin arvostelu En höstens succésbok julkaistiin seuraavissa lehdissä: Mora Tidning 16. 11. 1931, Borlänge Tidning ja Ludvika Tidning 17. 11. 1931 ja Södra Dalarnas Tidning 24. 11. 1931.

set taalalaiset talonpojat pitivät tärkeänä esi-isien perinnön eteenpäin viemistä; he ovat tietoisia asemastaan seudulla ja itsetietoisuudessaan pitävät ainoana ohjenuoranaan omantuntonsa mukaan toimimista. On todettu, etteivät nämä henkilöt kovin hyvin sovellu romaanin kuvaaman uskonnollisen herätyksen päähenkilöiksi, mutta että heistä tuli Selma Lagerlöfin ihanne ja maatyöstä hänen evankeliuminsa, niin että näiden talonpoikien kuvausta voidaan pitää kestävämpänä teoksessa.¹⁶

Sillanpään ensimmäisen Ruotsissa ilmestyneen teoksen *Det fromma eländet* (Hurskas kurjuus) ja myös suomenkielisen esikoisromaanin *Livet och solen* (Elämä ja aurinko) yhteydessä oli mainittu norjalaisen kirjailijan Knut Hamsunin nimi, nähty sukulaisuutta sekä elämäntutkimuksessa että tyyliässä.¹⁷ Uudesta romaanista puhuttaessa viitattiin toiseen norjalaiseen kirjailijaan, Sigrid Undsetiin, ja mainittiin romaanihenkilöt Kristin Lavrinsdotter ja Ola Audunsson hänen talonpoikaisaiheisista historiallisista romaaneistaan.¹⁸

Yksi arvostelija viittasi hiukan kaukaisempaan teokseen, Thomas Hardyn ”ihmeelliseen naiskuvaukseen Tess”, minkä nimisenä romaanista oli ilmestynyt uusi ruotsinno juuri vuonna 1931.¹⁹ Yhteistä on nuoren naisen kuvaaminen maalaisympäristössä, joskin juonen kuljetelu on huomattavasti monimutkaisempi englantilaisessa kirjassa.

Carl Björkman otsikoi arvostelunsa ”De ringes rikedomar” ja samaa alluusiota käytti arvostelunsa lopussa myös Erik Blomberg.²⁰ Sanat ovat ruotsinno Maurice Maeterlinckin teoksen *Les trésor des humbles* otsikosta, saman jonka Sillanpää oli suomentanut.²¹ Kummassakaan arvostelussa ei mainita Maeterlinckin nimeä eikä käytetä hänen ajatteluaan kuvaavia termejä, kuten esimerkiksi ”nuoret tietäjät” tai ”välitön sielunoppi”, mutta erityisesti Carl Björkmanin tulkinnan taustalla voidaan nähdä nämä ajatukset, joiden suomalainen tutkimus on nähnyt tulevan lähelle Sillanpään omaa mystiikkaa ja elämäntutkimusta.

¹⁶ Gunnar Brandell: Nittiolets berättare. Ny illustrerad svensk litteraturhistoria. Fjärde delen. Åttiotial och nittiotial. Stockholm 1957, s. 333—335.

¹⁷ Esim. Albert Nilsson: En finsk social roman. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 20. 10. 1920 ja En finsk natur- och folklivsskildrare. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 14. 9. 1927.

¹⁸ Sigrid Undsetin romaani *Kristin Lavrinsdottir* on suomennettu nimellä Kristiina Lauritsantytär 1923 ja *Olav Audunsson og hans børn* nimellä Olavinlapset 1929; nimet ovat artikkelissa ruotsinkielisinä versioina.

¹⁹ Aikaisempi käännös oli nimeltään *Tess af släkten d’Urberville* vuodelta 1900; 1935 ilmestyi uusi käännös *Tess av d’Urberville*.

²⁰ Carl Björkman: De ringes rikedomar. Nya Dagligt Allehanda 25. 10. 1931, Erik Blomberg viittasi otsikollaan *Det fromma eländet* Sillanpään aikaisempaan teokseen.

²¹ Teoksesta on kaksi ruotsinnosta: A. Hultenberg 1909 ja Sten Granlund 1911; Köyhäin aarteet. Tekijän luvalla alkuperäisen 88. painoksesta suomentanut F. E. Sillanpää. Tampere 1918.

musta ja joiden tiedetään sekä geneettisesti että ajatuksellisesti liittyvän juuri romaaniin *Nuorena nukkunut*.²²

Juuret Suomen kirjallisuudessa

Ruotsin lehtien syksyn ensimmäinen puheenvuoro tuli Suomesta: Elmer Diktonius kirjoitti elokuussa laajan artikkelin Sillanpäästä ja hänen uusimmasta teoksestaan. Hän totesi Sillanpään suurimmaksi suomalaiseksi proosakirjailijaksi sitten Ahon ja Linnankosken, ainakin Ruotsin näkökulmasta, missä Joel Lehtonen on tuntematon. Varhaiset teokset ovat kuuluneet Ahon linjaan, yhteistä on tunnelmamaalailu, joka kuitenkin Sillanpäällä johtaa selkeään analyysiin ja modernin biologian mukaantuloon.²³

Juhani Ahon yhteyteen asetti Sillanpään myös Henning Söderhjelm, mutta korosti sitä, että Sillanpää on itsenäisellä taiteilijantyöllään saavuttanut suomalaisessa kirjallisuudessa jo vakiintuneen aseman, vaikka hän ei olekaan mikään uudisraivaaja vaan talonpoikaiskertoja, niin kuin niin moni pohjoismaissa.²⁴

Mutta Sillanpään kenttää Suomen kirjallisuudessa ei rajattu vain suomenkieliseen kirjallisuuteen. Samanaikaisesta suomenruotsalaisesta kirjallisuudesta nostettiin esiin Jarl Hemmerin pohjoismaisessa kilpailussa palkittu romaani *En man och hans samvete*. C. P. Quist vertasi näiden kahden teoksen kuvauksia Suomen sisällissodasta 1917 (!) ja piti Hemmerin teosta tavanomaisena käyvän ulkomaisen mallin mukaisena sotakirjallisuutena, kun taas Sillanpäällä kuvaus on syvästi kansallista ja todella inhimillistä kertojantaidetta.²⁵ Toisessa arvostelussa sen sijaan korostettiin vahvaa lukukokemusta kummankin teoksen osalta ja yhteistä vaikutelmaa siitä, että niin Jarl Hemmer kuin Sillanpääkin on kärsien kulkenut läpi vihan ja kirvelevän nöyryytyksen veljelliseen osayllisyyteen kaikessa ihmisen synnissä ja surussa.²⁶

Suomalaisen kirjallisuuden tärkein edustaja ruotsalaisille kriitikoille vuonna 1931 oli yhä Johan Ludvig Runeberg. Hänen tuotantoaan vasten tarkasteli Sillanpään *Silja*-romaanin esimerkiksi John Landqvist,

²² Annamari Sarajas: F. E. Sillanpää. Suomen kirjallisuus V. Keuruu 1965, s. 160; Aarne Laurila: F. E. Sillanpään romaanitaide kirjailijan aseiden ja kertojan aseman kannalta. Keuruu 1979, s. 29.

²³ Elmer Diktonius: Sillanpää och hans senaste roman. Göteborgs-Posten 22. 8. 1931.

²⁴ Henning Söderhjelm: Ett moget verk. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 15. 10. 1931.

²⁵ C. P. Quist: En skön och mäktig roman. Trelleborgs Tidningen 10. 10. 1931.

²⁶ A. P.: Silja. Östgöta Correspondenten 24. 10. 1931.

psykologi ja kirjallisuudentutkija. Hän kirjoitti, että kaiken sen kovan ja raa'an suomalaisen realismin keskellä, joka ymmärrettävästi on syntynyt vastalauseena vääräksi käyneelle Saarijärven Paavo -ihanteelle, Sillanpään romaanissa on kuitenkin kuulevinaan niitä puhtaita sointuja, jotka kerran ovat tulleet tutuiksi Runebergin ja Topeliuksen runoudesta ja joita on totuttu pitämään niin suomalaisina. Kohtaukseen, jossa Silja katsoo järvelläsoutajaa, hän liitti Runebergin säkeen "Han dröjde icke — men tänkte dröja". Landqvist luonnehti Sillanpään teosta suomalaisen kirjallisuuden lahjaksi Pohjolalle, hyväksyi sen osaksi pohjoismaista kirjallisuutta.²⁷

Harald Schiller totesi myös Sillanpään romaanin professorin sanoja siteeraten oltavan kaukana Runebergin idealisoiduista talonpojista, mutta jotain ihailtavaa hänkin henkilöistä kuitenkin sai esille: Sillanpään torpparit ja talonpojat ovat raskaan maatyön, ilmaston ja suurten metsien autiuden ja karuuden leimaamia, kovaa ja sitkeätä sukua, joka ei valita ja jossa on samaa suuruutta kuin luonnossa.²⁸

Samaan tapaan Anders Österling kirjoitti, että Sillanpää tuntee Saarijärven Paavon jälkeläiset liian hyvin joutuakseen kiusaukseen tehdä heistä sankareita. Sillanpään realismi on puolueettoman taiteilijan työtä, eikä romaanissa ole mitään yhteiskunnallista sivuvirettä, vaan se on kirjoitettu niin, että heikko ja vaatimaton kimmellys säilyy. Ja silloin voi tämän modernin suomalaisen talonpoikaisromaanin sivulta kuulla runebergiläisen laulun elegisen kaiun. Österlingin arvostelu päättyi Runeberg-sitaattiin.²⁹

Runebergiläisiä rytmejä nähtiin kertomuksessa Siljan nuoren rakastetun kuvauksessa.³⁰ Sten Linderin mielestä kertojan kyvyssä nähdä jotain suurta, tyypillistä, yleistä siinä, missä muiden silmät näkevät vain yksinkertaista, karkeata ja kuivaa, oli jotain Runebergin maanmiehille luonteenomaista.³¹ Sixten Belfrage vertasi romaanin elegistä perussävyä suomalaiseen kansanlauluun — tosin ruotsinkielisenä käännöksenä.³²

Lajilleen tyypillinen vai kieroon kasvanut romaani?

Kun *Nuorena nukkunut* ilmestyi keväällä 1931, se otettiin Suomessa innostuneesti vastaan jo siitä syystä, että kysymyksessä oli romaani. Tä-

²⁷ Johan Landqvist: En diktares verk. Aftonbladet 1. 10. 1931.

²⁸ Schiller ma.

²⁹ Anders Österling: Sillanpääs nya roman. Svenska Dagbladet 6. 10. 1931.

³⁰ A. P.: Silja. Östgöta Correspondenten 24. 10. 1931.

³¹ Sten Linder: Två romaner. Norrlandsposten 11. 11. 1931.

³² Sixten Belfrage: Böcker på mitt bord. Vårt Lösen, julnummer 1931.

mä näkyi myös muutamien ruotsalaisten kriitikoiden arvosteluissa.³³ Ruotsalaisessa keskustelussa havaitsee myös jälkiä modernismin estetiikasta käydyistä debaateista.³⁴ Sillanpään romaaniin myönteisesti suhtautuneet kirjoittajat joutuivat selvästi puolustuskannalle. Niinpä Ture Janson ilmoitti yksikantaan, että kysymyksessä on virkistävän epämoderni kirja, suuri inhimillisessä rauhallisuudessa.³⁵ Varauksettoman ihastunut G. P. Quist kirjoitti, että *Silja* on oikea romaani, suuri ja kaunis proosarunoelma kaiken sen kirjallisen surkeuden keskellä, jota yleisö pakotetaan lukemaan ja jota arvostelijat katsovat sormien läpi. Hänen perustelunsa teoksen ”lähdeveden raikkaudelle” ovat lähinnä sisällöllisiä.³⁶

Sten Linder lähti yleistyksestä, että kirjallisuuden teoriasta käydyissä keskusteluissa on traditionaalinen eepin kertova romaani usein modernin taiteen kannattajilta saanut kuolintodistuksen, mutta kuitenkin vanhan tyylin romaaneja on kerta toisensa jälkeen nousset esille ja usein sellaisesta on tullut kauden menestys. Tällainen teos on juuri Sillanpään *Silja*: se on vanhan lajin mukainen romaani, siinä on klassisia tasaisia ja rauhallisia eepisiä piirteitä — ja se on aito talonpoikaistoromaani.³⁷ Teoksen ominaisuuksina pidettiin edelleen myönteisessä sävyssä eepistä laveutta, selkeätä ja kiinteätä kompositiota.³⁸

Mielenkiintoisella tavalla tulevat romaanilajiin liittyvät odotukset esille Allan Bergstrandin kirjoituksessa tammikuulta 1932, jolloin hänellä oli mahdollisuus kommentoida aikaisempia arvosteluja ja teoksen myyntimenestystä. Aikaisempaa kritiikkiä vastaan polemisoiden hän piti huomautuksen arvoisena komposition kömpelyyttä: isästä kertova prologi vie tarpeettomasti kolmasosan teoksesta. Sankaritar ei koko aikana esiinny toimivana, vaan kirjailijan hyvä sydän vie hänet uskomattomien vaarojen läpi romanttiseen kuolemaan kauneudessa kaikkea todennäköisyyttä uhmaten. Kontrasti lyyris-romanttisesti piirretyn päähenkilön ja häntä ympäröivän naturalistisesti nähdyn miljöön välillä on arvostelijan mielestä vakava tyyli-rikko. Eniten hän paheksui kuitenkin kirjailijan omia mietteitä, joita hän piti koulumestari- ja rikki-vaivana, ja ihmetteli, kenelle niistä on iloa.³⁹

³³ Esim. John Landqvist ja Anders Österling.

³⁴ Modernismin estetiikasta käydyin keskustelun katsotaan alkaneen Ruotsissa vuodesta 1930. Erik Hjalmar Linder, Ny illustrerad svensk litteraturhistoria. Fem decennier av nittonhundratalet. II, s. 599—602.

³⁵ Ture Janson: Monumentalt finsk bygdepos. Stockholms Dagblad 13. 10. 1931.

³⁶ G. P. Quist ma.

³⁷ Sten Linder ma.

³⁸ Carl Hilmer Johanson: Ett mästerverk. Skaraborgaren 7. 12. 1931.

³⁹ Allan Bergstrand: Finskt och finländskt. Arbetet 2. 1. 1932.

Talonpojan harmaa arkipäivä

Silja sijoitettiin myös täsmällisemmin romaanilajin piiriin. John Landqvist kirjoitti, että kysymyksessä on talonpoikaiskertomus niinkuin melkein kaikki suomalainen kertomataide. Ja Anders Österling totesi, ettei ehkä houkuttele lukemaan, jos sanotaan, että *Silja* on aito ja täydellinen talonpoikaisromaani, sillä sitä lajia Skandinaviassa on saatu jo tarpeeksi. Myös Henning Söderhjelm sanoi, ettei romaanille mielellään antaisi *bonderoman*-etikettiä, sillä itse asiassa romaanin maailma on ajaton, vaikka tapahtumat on sijoitettu talonpoikaismiljööhön, jossa ihmisiä sitoo kaksi asiaa: luonto ja traditio.

Harald Lindstedtin määritelmän mukaan *Silja* on talonpoikaisaiheinen laeva eepos ilman sentimentalisuutta ja epäaitoa idealismia, mutta hän näkee siinä kuitenkin ahkeran talonpoikaisväen vaivojen ja taistelun kuvauksen ja pitää Sillanpäästä suomalaisen korpitalonpojan armoitettuna kuvaajana.⁴⁰

Romaani määriteltiin myös rahvaanromaaniksi ja todettiin suureksi rahvaanromaaniksi, jonka kaltaisilla Ruotsissa ei ole juuri hemmoteltu; ne, mitä on kirjoitettu, ovat olleet merkityksettömiä tai kuvanneet kaiken kitkeränä, kömpelönä ja paljaana, kun taas Sillanpäällä on jotain lohduttavaa synkkyiden keskellä ja valopilkkuja elämän varjopuolella elävienkin kuvauksessa.⁴¹ Romaania pidettiin näytteenä rahvaanrunoudesta, joka kuuluu kirjallisuuden ikuisiin aarteisiin. Romaanin katsottiin kuvaavan rahvaansielun vaihtelevia tunteita, yhtä hyvin realistista kuin psykologista tapahtumakulkua.⁴² Jopa Allan Bergstrand antoi Sillanpäälle tunnustusta luotettavana köyhien ihmisten ja suomalaisen maaseudun kuvaajana, joka tuo esiin myös kuilun tilallisten ja maata omistamattomien välillä.

Carl Björkman, joka korosti romaanin olevan määrätietoisesti loppuunviety teos, mainitsi lyhyesti, että se on proletaariromaani, mutta samalla romaani sielusta ja sen tunnelmaleikistä. Carl-August Bolander kirjoitti, ettei romaani ole mikään harmaa proletaariruno, joka riitelee elämän kanssa, vaan elämänviisas ja inhimillinen runo, mikä parhaiten näkyy sisällissodan kuvauksessa: sortoa nähdään kummallakin puolen.⁴³

Väljempää nimitystä maaseutueepos käytti suomalaissyntyinen kriitikko Ture Janson⁴⁴ ja vielä laajemmalle ulottuvaa kansankuvauksen

⁴⁰ Harald Lindstedt: Ett bondeepos. Vestsvenska Dagbladet 24. 12. 1931.

⁴¹ Patrik Perslow: En märklig finsk roman. Södermanlands Nyheter 15. 10. 1931.

⁴² Johanson ma.

⁴³ Carl-August Bolander: Sillanpääs nya roman. Dagens Nyheter 9. 10. 1931.

⁴⁴ Ture Janson: Monumentalt finsk bygdepos. Stockholms Dagblad 13. 10. 1931.

(folkliovsskildring) nimikettä Johannes Gillby.⁴⁵ Sillanpää nähtiin kansankuvaajana, jolla on runoilijan synnynnäinen kyky nähdä kauneutta elämän kaikissa muodoissa; hän ei kuvaa kaunistellen vaan syvällä ymmärtämyksellä.⁴⁶

Useat viittasivat aiheen omakohtaisuuteen: hän tuntee torpparinsa ja talonpoikansa vaimoineen, mutta katsoo heitä humanin tarkkailijan tendenssittömyydellä, näkee heissä sekä hyvää että pahaa. Yleisesti oletettiin, että kirjassa kohtaa aidon suomalaisen talonpoikaisarjen,⁴⁷ tai todettiin, että Sillanpää kuvaa erinomaisesti Suomen rahvaan keskuudessa yhä vielä eläviä ajatustapoja ja tunteita.⁴⁸ Kuvausta pidettiin sellaisena, että se noita oloja tuntemattomallekin antaa luotettavan kuvan ja että kuvauksella on arvoa myös kansankuvauksena.⁴⁹ Hiukan epä-määräisesti sanottiin, että Sillanpäälle turve on ensimmäinen ja viimeinen, mutta hän ei julista mitään luonnonevankeliumia.⁵⁰

Myös Sillanpään ihmistuntemusta kiitettiin: hän on objektiivisesti ja intensiivisesti, sentimentaalisuudesta vapaana kuvannut elämää.⁵¹ Kustaan muotokuvaa pidettiin taitavasti piirrettynä ja todettiin talonpojan vajoamisen saaneen mielenkiintoisen psykologisen motivoinnin Sillanpään kertomana. Mutta myös sosiologisen syyn, luokkarajat ylittävän avioliiton otti moni kriitikko esille.⁵²

Suomalaisen rahvaan kuvauksen harmaassa ja rehellisessä realismissa näki Ture Janson jonkin fyysisyyden ja animaalisuuden piirteen. Romaani on kuitenkin ennen kaikkea Siljan tarina, yksinäisen ihmislapsen inhimillisen korkeuden ja elävän hohdon tarina.

Siljan puhdas kaipuu

Samantapainen kaksinaisuus on helppo löytää monesta arvostelusta: romaani määriteltiin ikään kuin kollektiiviseksi kerronnaksi ja korostettiin laajan yhteisön yleispätevää realismia, mutta loppujen lopuksi teosta käsiteltiin pikemmin nuoren naisen yksilöllisenä elämäkertana ja useimmiten nostettiin epäröimättä juuri Silja romaanin päähenkilöksi. Esimerkiksi John Landqvistin mukaan kirjassa kohtaa aidon suomalai-

⁴⁵ Johannes Gillby: Litteratur. Silja. Frihet 15. 10. 1931.

⁴⁶ Silja. Borås Tidningen 16. 12. 1931.

⁴⁷ Esim. Landqvist ma.

^{48, 50} Litteratur. Silja. Blå Bandet 6. 10. 1931.

⁴⁹ Silja. Gotlands Allehanda 20. 10. 1931.

⁵¹ Bo.: Silja. Norrlands Kuriren 12. 12. 1931.

⁵² Esim. Schiller, Lindstedt.

sen talonpoikaisarjen, mutta se ei ole tärkeintä, vaan keskeistä teokses-
sa on ”nuoren naisen sielun puhdas melodia”.

Siljan perintötekijät, äidin heikkous ja kauneus ja isän sulkeutuneisuus, mainittiin pohjana, jolle kirjailija tämän erityisen hienon luonteen on rakentanut,⁵³ ja myös keuhkotaudin perimiseen viitattiin.⁵⁴ Mutta yleensä sosiologiset ja psykologiset selitykset saivat Siljan kohdalla jäädä syrjemmälle. Silja on romaanihenkilönä selkeästi vastakkainen ympäristölleen: poikkeustapaus, harvinaisuus, vain sukunsa viimeisenä kuin yhdellä lenkillä kiinni maailmassa.

Puhtaus on se Siljan ominaisuus, joka selvimmin erottaa hänet ympäristöstä; piirre tuli esille siisteyden muodossa⁵⁵, mutta ennen kaikkea moraalisena ominaisuutena, jolloin Siljaa luonnehdittiin Elmer Diktoniuksen tapaan harvinaiseksi naistyypiksi, joka vaeltaa puhtaana elämän lian läpi tahraantumatta, hän kokee paljon raakaa ja rumaa, mutta se ei saa otetta hänestä.⁵⁶ Puhtautta korostavat Siljan nuoruus ja kauneus sekä häneen liitetty valo, toisinaan auringonpaiste, toisinaan ylimaallinen hohde, gloria — madonnankuva. Moraalisen puhtauden selityksenä mainittiin ”hyvän rodun vaisto”⁵⁷ tai ”terve sukuvaisto”⁵⁸ tai ”ytimeltään terve luonne”.⁵⁹ Siljan talonpoikaissuvun tausta tuli esiin tämäntapaisissa seikoissa, niin kuin myös siinä, ettei hän tarvinnut köyhäinapua, voi maksaa isältä perityillä rahoilla tai ainakin vaatteilla.⁶⁰ Siljan puhtautta ei järkyttänyt hänen rakkaustarinansa, jota joissakin arvosteluissa selostettiin realistiseen tapaan haavoittumiseen ja rampautumiseen, mutta jota moni piti unenomaisena tapahtumana ja rakkauden kohdetta enemmän muistona kuin todellisena henkilönä.⁶¹

Siljan tarinaa ei kukaan oikeastaan käsitellyt sellaisen ihmisen kuvauksena, joka elinkelvottomana väistyy kehityksen tieltä, vaan arvosteluissa korostui vahvasti kirjailijan kunnioittava käsittely ja ”kuihtumisen ja alasvajoamisen estetiikka”.⁶² Erik Blomberg tosin näki Siljan kuolevan aristokraattisen talonpoikaiskulttuurin symbolina ja arveli Sillanpään kuvanneen menneen ajan talonpoikaisihannetta ja itsekin

⁵³ Schiller ma.

⁵⁴ Sven Cederblad: F. E. Sillanpää: Silja. Bokstugan 1932, s. 225—226.

⁵⁵ Björkman, Österling.

⁵⁶ Söderhjelm ma.

⁵⁷ Österling ma.

⁵⁸ Wbg.: En finsk bonderoman. Örebro Dagblad 21. 10. 1931.

⁵⁹ Litteratur. Norrtelje Tidning 1. 12. 1931.

⁶⁰ A. P.: Silja. Östgöta Correspondenten 24. 10. 1931; Bolander ma.

⁶¹ Cederblad, Lundgren.

⁶² Diktonius.

sen ymmärtäneen, koska antoi sen edustajien kuolla. Blomberg kritisoi kurjuuden mystifiointia yhteiskunnallisuuden kustannuksella romaanissa. Carl Björkman korosti Siljan tarinaa puhdassydämisen ihmisen kuvauksena, nuoren, siistin ja naiivin, joka ei ymmärrä pelätä kuolemaa. Kysymyksessä on moraalinen romaani, jonka tarkoituksena on osoittaa, kuinka merkityksettömiä ulkoiset tapahtumat ovat verrattuna sisäisiin ja miten vähän ihmisen arvo on riippuvainen hänen asemastaan ja menestyksestään verrattuna hänen tahtoonsa ja luonteeseensa. Samaan tapaan myös Henning Söderhjelm korosti, ettei Siljan sielun valo ole heijastusta ympäröivästä maailmasta, vaan vain hänen sisäisestä, nuoresta ja viattomasta olemuksestaan.

Romaanin kaksinaisuus nähtiin myös kerronnassa. Sixten Belfrage piti romaanin kertomistavan kuvaamista vaikeana: se on samalla kertaa suoraa ja epäsuoraa ja vaikutelma on sama kuin veteen katsottaessa: ihmisieluun katsotaan aavistellen, mutta naturalistiset yksityiskohdat ovat mukana. Arvostelija otti esiin myös kuvauksen vegetatiivisuuden: Siljan elämää kuvataan kuin kasvin, mutta sielullisessa kasvissa on itessään jotain mystistä ja spontaania, minkä vaikutelman Sillanpää on onnistunut välittämään vahvana. Tulkinnessa voidaan nähdä Sillanpään kertojanote, kiintymys lakastumisen tuottamaan tulokseen ja siinä viipyminen.⁶³

Kaksinaisuuden perusteista arveli Sten Linder, että sielullisen kauuneuden ja karkean ulkoisen todellisuuden yhteenliittämisen salaisuus Sillanpäällä on luonnon itsensä hänelle opettama; hän on ennen kaikkea luonnon rakastaja ja näkee myös ihmiselämän kaikkine vastakohtaisuuksineen luonnon lempeässä, tasoittavassa valossa; Sillanpää on naturalisti, mutta se ei ole mikään kirjallinen etiketti vaan itse kirjailija-temperamentin tulos.

Maisema ihmismieli — luonto lohdutus

Suomalaisen luonnon kuvauksen ja ihmisen ja luonnon läheisen suhteen otti esille moni kirjoittaja. John Landqvist kirjoitti, että Siljan sieluntarinan kanssa yhtäpitävänä herkkänä kokemuksena kulkevat romaanissa suomalaisen kesäpäivän ja -yön järvimaiseman raikkaat kuvaukset. G. P. Quist viittasi unohtumattomaan vaikutelmaan maisemasta sieluntilana hienoin vedoin kuvatun järvimaiseman osalta. Maiseman lyriikkaan tai lyyriseen tunnelmaan ja tunnelman kautta lukijalle voimakkaana välittyvään kokemukseen viitattiin myös.⁶⁴

⁶³ Esim. Diktonius ma.

⁶⁴ Esim. Gillby, Lundkvist, Blå Bandet -lehti.

Sven Cederblad totesi myös läheisen ja erottamattoman yhteyden luonnon ja ihmisten välillä ja katsoi elämän arkipäivän välttämättömyyden kuvauksen yllä lepäävän hauraan, usvaisen ja unelmoivan valohämyn tuovan teokseen klassisen suurelle teokselle ominaisen vangitsevan kokonaistunnelman. Anders Österling vakuutti lukijan huomaavan, että suomalaisen kertojan elämän runous on tiiviisti kiinni suomalaisessa luonnossa. Harald Schiller kehitteli ajatusta ja kirjoitti, että Sillanpään rahvaan henkilöt sulautuvat yhteen maiseman ja luonnon kanssa, niin ettei heihin voi käyttää moraalista mittatikkua sen enempää kuin eläimiin.

Kun Henning Söderhjelm kirjoitti, että Sillanpää kuvaa luontoon sidoksissa olevaa, melkein biologisesti determinoitua sielunelämää, hän ehkä kuitenkin oli lähellä sitä maeterlinckiläistä ”paljaan sielun” kuvausta, jolle Carl Björkman arvostelunsa perusti. Ja Söderhjelm tulkitsee Siljan hahmon symbolisoivan valoisinta ja puhtainta pohjoisessa keväässä ja kesässä; yhdessä isänsä kanssa, jolla myös on hyvän ja puhtaan mielen lahja, hänestä tulee kirjailijan kaipuun kantaja, kaipuun kohti inhimillisyyttä, puhtautta ja korkeutta, vapaampia ulottuvuuksia ja kauniimpaa elämää kuin se, minkä nykyisyys tarjoaa maassa, jossa katkerat kohtalot saavat aikaan raakuutta ja kovasydämistä egoismia, kuten Söderhjelm kirjallisuuden ulkopuolisiin seikkoihin viitaten kirjoitti.

Siitä laajemmasta elämän suuren kiertokulun jatkumisen ajatuksista, joka suomalaisen luonnonrakkauden taustalla voidaan nähdä ja jolla oli osansa Sillanpään *Silja*-romaanissa, muistutti vain yksi kriitikko siteeraten teoksen sanoja siitä, että vaikka kertomus päättyy viimeisen vihannan kuihtumiseen, suku ei koskaan kuole, vaan sukupuun muut haarat jatkavat elämää.⁶⁵

¹*Ulkoista realismia ja ihmissielun mystiikkaa*

F. E. Sillanpään romaanista *Silja* Ruotsissa kirjoitetuissa arvosteluissa tuli esille sekä yhteiskunnalliseen todellisuuteen perustuvasta realismista että elämänkatsomuksellisesta pohdinnasta nousevia arviointiperusteita. Realismi liitettiin useimmiten ympäristökuvaukseen ja sivuhenkilöiden henkilökuviin ja sen osalta painotettiin kirjailijan omakohtaista kuvaamiensa maisemien, elinkeinojen ja tapojen tuntemusta. Realismiin liittyviä psykologisia, sosiologisia ja biologisia selityksiä esiintyi lehdistöaineistossa melko runsaasti, mutta usein niihin liittyi varauksia, jotka

⁶⁵ Silja. Borås Tidningen 16. 12. 1931.

viittasivat ihmisen ja luonnon yhteyteen tai ihmissielun mystiikkaan. Sillanpäättä tarkasteltiin enemmän suomalaisen todellisuuden kuvaajana kuin ihmiselämän tai olemassaolon perusteiden pohtijana, eikä elämänkatsomuksellisia kiteytyksiä Sillanpään filosofiasta tai maailmankatsomuksesta juuri esitetty.

Useat kriitikot toivat esiin ihastuksensa romaanin suggestiokyvyn, ainesrikkauden ja konkreettisuuden johdosta. Tuntuu siltä, että myös lukijat kirjailijan tavoin kiintyivät päähenkilöön. Juuri päähenkilön kuvan kiehtovuudessa on romaanin menestyksen salaisuus.

Ruotsalaisen kritiikin tiivistelmänä voidaan ottaa esille John Landqvistin Biblioteksbladet-lehdessä 1932 esiintyvä lausuma: ” — — talonpojan karu harmaa arkipäivä sekoittuu nuoruuden kaipuuseen raikkaassa suomalaisessa järvimaisemassa niin kuin kesäiltana maantien kuiva tomu koivumetsän raikkaaseen tuoksuun ja laskeutuvaan kasteeseen”.

PIRJO VAITTINEN: *The reception in Sweden of Sillanpää's Nuorena nukkunut (Fallen asleep while young)*

Sillanpää's novel *Nuorena nukkunut* appeared in 1931 and in the same year was translated into Swedish by Ragnar Ekelund under the title *Silja*. Ekelund used the original Finnish sub-title, "A story of the last green shoot of an ancient family tree". The novel attracted much attention. It was reviewed in no less than 35 newspapers and in a number of periodicals. It also had considerable sales.

Four of the Swedish critics pointed to the similarity between the portrait of Silja and the protagonist of the poem *Jungfru Maria* (The Virgin Mary) by the Swedish poet Erik Axel Karlfeldt. These critics made no reference to the wider resemblances in style and thought, nor to the genetic connection, despite the fact that Sillanpää himself had given clear indications of all these things in an interview with journalists before the novel was published. One critic drew attention to the peasant figures in the novels of Selma Lagerlöf and Sigrid Undset and another to the Hardy's Tess. In a review which bore the title "The Treasure of the Humble" Carl Björkman made an indirect reference to Maeterlinck whose work of the same title Sillanpää had translated into Finnish, and it is indeed against this background that we must consider Björkman's interpretation of the novel.

The critical viewpoints expressed were based both on social realism and different world views. The realism was connected with environmental descriptions and the minor characters and the author's own knowledge of his subject was emphasized. Especially as far as the main characters were concerned the psychological, sociological and biological explanations most often pointed to the close relationship between man and nature and the mystery of the human soul. Sillanpää was seen more as a describer of Finnish reality than as a philosopher. The novel's readers, however, like its author, were charmed by the person of Silja and the fascination of the main character may be considered the secret of the book's success.

A good summing up of the reactions of the Swedish critics is found in the words of John Landqvist in *Biblioteksbladet*, 1932: ". . . the unbeautiful everyday life of the peasant is mixed with the longings of youth in the unspoiled Finnish landscape like the dry dust of a country road at eventide and the fresh smell of the birch forests and the falling dew."

